

PATVIRTINTA
Kelmės rajono savivaldybės tarybos
2019 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. T-128

**KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

Vytauto Didžiojo g. 23, LT-86132 Kelmė

Tel. / faks. (8 427) 52 239

El. paštas lina.balciuniene@kelme.lt

<http://vsb.kelme.lt/>

**KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS 2018 METŲ ATASKAITA**

Parengė
Kelmės rajono savivaldybės
visuomenės sveikatos biuro
direktorė Lina Balčiūnienė

2018 m. Kelmė

TURINYS

1. ĮVADAS	2
2. BENDROJI DALIS	2
2.1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė („šviesoforas“)	2
3. SPECIALIOJI DALIS	8
3.1. Atrinktų rodiklių detali analizė ir interpretavimas	8
3.1.1. Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	8
3.1.2. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyventojų	8
3.1.3. Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyventojų	8
4. IŠVADOS	10
5. REKOMENDACIJOS	17

1. ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną – tai tęstinis, sistemingai atliekamas su sveikata susijusių ir visuomenės sveikatos praktikai planuoti, įgyvendinti bei vertinti reikalingų duomenų rinkimas, analizė ir interpretavimas.

Visuomenės sveikatos stebėsenos Kelmės rajono savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, tvarkyti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius, kad, remiantis išsamia informacija apie bendruomenės sveikatos būklę, sveikatos rizikos veiksnius, būtų galima planuoti ir įgyvendinti rajono savivaldybės visuomenės sveikatos gerinimo priemones.

Ataskaitoje pateikiami ir aprašomi 2017 metų visuomenės sveikatos būklę Kelmės rajono savivaldybėje atspindintys rodikliai, kurie pateikiami iš valstybės perduotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašo, patvirtinto LR sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387, atspindinčio, kaip įgyvendinami 2014–2025 metų Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai ir uždaviniai. Siekiant stebėti, kaip LSP išskelti tikslai ir uždaviniai įgyvendinami savivaldybėse, parengtas baigtinis pagrindinių rodiklių sąrašas, kurį sudaro 53 unifikuoti rodikliai, geriausiai apibūdinantis LSP siekinius.

Ataskaita parengta naudojantis oficialiais statistikos šaltiniais ir Higienos instituto Sveikatos informacijos centro (HI SIC) parengtu leidiniu „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.“.

2. BENDROJI DALIS

2.1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė („šviesoforas“)

Pagrindinių rodiklių sąrašo (toliau – PRS) analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančius veiksnius Kelmės rajono savivaldybėje, juos vertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, tuo numatyti, kokių intervencijų ar priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti Kelmės rajono savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus. PRS analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas lyginant praėjusių metų Kelmės rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Kelmės rajono gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys pateikiami 1 lentelėje.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami rodikliai suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius, antrajame stulpelyje pateikiami Šiaulių apskrities rodikliai, trečiame stulpelyje pateikiama Kelmės rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, ketvirtame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, penktame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, šeštame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintame – Kelmės rajono savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės rodiklio vietos tarp visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1 lentelė. Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis

Rodiklis	Šiaulių apskritis	Savivaldybės reikšmė	Lietuvos rodiklis	Mažiausia rodiklio reikšmė	Didžiausia rodiklio reikšmė	Santykis sav./Lietuva
1	2	3	4	5	6	7
7Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	75,3	74,6	75,7	70,7	77,8	0,99
Išvengiamas mirtingumas (proc.)	31,9	27,9	31,3	23,1	39,3%	0,89
Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyventojų	29,5	40,4	26,5	0	75,4	1,52
Standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60-X84) 100 000 gyventojų	28,8	37,5	25,9	0	65,5	1,45
Bandymų žudytis skaičius 100 000 gyventojų	37,3	47,7	44,4	7,6	100,1	1,07
Mokyklinio amžiaus vaikų (7–16 m.), nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų	56,7	53,3	76,3	36,0	150,6	0,70
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų	4,8	3,9	3,5	0,3	8,9	1,11
Ilgalaikio nedarbo lygis	2,5	5,3	2,1	0,6	8,2	2,52
Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų	-13,8	-22,9	-13,8	-1,8	-28,1	1,66
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01-Y98) 100 000 gyventojų	103,7	143,1	99,3	52,4	223,9	1,44
Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01-Y98) 100 000 gyventojų	99,5	126,3	97,8	29,0	187,2	1,29
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų	213,7	280,0	159,1	54,9	360,9	1,76
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų	36,5	51,9	26,4	11,7	98,8	1,97
Sergamumas (nauji atvejai) tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų	39,6	73,4	39,5	14,9	104,8	1,86
Sergamumas (nauji atvejai ir recidyvai) tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų	46,6	80,7	44,8	21,8	104,8	1,80
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų	1,4	0,6	1,1	0	3,8	0,55

1	2	3	4	5	6	7
Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	150,6	179,6	145,1	70,7	209,5	1,24
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	92,1	99,0	68,3	42,5	127,4	1,45
Segamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyventojų	52,4	37,0	70,7	16,6	108,7	0,52
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų	5,2	14,7	5,0	1,9	26,6	2,94
Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų	5,0	13,7	4,9	1,9	25,5	2,80
Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	19,4	33,0	15,0	5,0	71,2	2,20
Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	18,3	26,5	14,7	5,1	74,8	1,80
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų	9,3	11,0	8,8	4,0	30,4	1,25
Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų	8,9	10,9	8,7	3,1	34,5	1,25
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	4,5	0	3,2	0,7	15,4	0,00
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000 gyventojų	89,2	69,7	61,8	31,6	155,6	1,13
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui		121	1079,0	nėra	nėra	0,11
Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, 100 000 gyventojų	1,9	0	3,9	0,7	12,6	0,00
Standartizuotas mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	2,5	0	4,0	0,6	16,6	0,00
Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, 100 000 gyventojų	16,4	29,3	20,5	5,1	57,8	1,43
Standartizuotas mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	16,1	32,1	20,2	4,1	59,5	1,59
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai)	29,5	22,0	53,6	5,1	281,5	0,41

1	2	3	4	5	6	7
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	221,8	186,7	186,9	69,4	371,2	1,00
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	203,9	162,3	164,7	38,5	344,2	0,99
Kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	26,9	20,2	34,3	8,8	66,7	0,52
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyventojų	31,3	42,2	33,1	15,8	65,7	1,27
Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyventojų	5,3	5,9	6,5	2,7	9,6	0,91
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	2,7	2,8	2,0	1,6	6,3	1,40
Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų	6,7	7,3	7,7	2,1	13,3	0,57
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	8,9	8,4	9,1	6,7	11,6	0,92
Sergamumas (nauji atvejai) vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyventojų	3,4	0	3,9	1,1	14,8	0,00
Sergamumas (nauji atvejai, recidyvai, po nutraukto gydymo ir pan.) vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyventojų	3,1	3,7	8,8	2,6	20,9	0,42
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-A64) 10 000 gyventojų	2,0	2,6	3,1	0,3	6,5	0,84
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	1,6	0	3,0	1,0	16,4	0,00
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys	96,5	99,4	93,5	87,6	99,4	1,06
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys	94,3	97,2	93,7	87,0	99,4	1,04
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	23,3	32,4	16,4	2,2	57,9	1,98
Mokinių dantų ėduonies intensyvumo indeksas	20,1	26,9	18,0	6,0	27,9	1,49

1	2	3	4	5	6	7
Paauglių (15–17) gimdymų skaičius 100 000 gyventojų	9,2	6,6	5,4	1,6	18,8	1,22
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų	846,0	1104,1	795,9	379,6	1465,2	1,39
Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų	772,1	879,9	773,3	626,7	1063,6	1,14
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų	332,5	330,1	282,7	175,1	406,5	1,17
Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų (C00-C97) 100 000 gyventojų	304,6	277,6	274,7	201,6	477,9	1,01
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų	247,2	282,4	189,8	94,9	430,2	1,49
Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyventojų	226,1	225,0	183,9	107,7	447,0	1,22
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų	65,7	35,6	62,3	23,0	101,3	0,57
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	47,9	43,40	48,60	17,00	65,10	0,89
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programoje	51,00	60,10	52,80 %	28,40	72,20	1,14
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje	55,50	61,30	52,20	21,90	66,10	1,17
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	49,30	57,60	40,80	21,70	56,70	1,41

Iš šioje lentelėje pateiktų PRS reikšmių Kelmės rajono savivaldybėje palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkio rodikliu matyti, kad sveikatos rodiklio „šviesoforas“ sudarytas taip:

- žaliaji zona, kurioje 17 rodiklių (2017 metų ataskaitoje – 13 rodiklių, 2016 m. 14): išvengiamas mirtingumas (proc.), bandymų žudyti skaičius 100 000 gyventojų, mokyklinio amžiaus vaikų (7–16 m.), nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų, pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyventojų, į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, 100 000 gyventojų, sergamumas (nauji atvejai) vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyventojų, sergamumas (nauji atvejai, recidyvai, po nutraukto gydymo ir pan.) vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyventojų, kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių, 2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys, 1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys, tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusių vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, mokinių išsilavinimo intensyvumo indeksas, sergamumas II tipo cukriniu diabetu 10 000 gyventojų, tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi: gimdos kaklelio piktybinių navikų, storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos bei asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos prevencijos priemonių finansavimo programose – Kelmės rajono savivaldybės gyventojų rodikliai yra geresni nei Lietuvos rodikliai;

- geltonoji zona – 20 rodiklių (2017 metų ataskaitoje – 26 rodikliai; 2016 metų a – 28) patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę, į juos taip pat reikėtų atkreipti dėmesį;

- raudonoji zona, kurioje 14 (2017 metų ataskaitoje – 10 rodiklių) Kelmės rajono savivaldybės rodiklių patenka į prasčiausių kvintilių grupę: ilgalaikio nedarbo lygis, gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų, mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyventojų, mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 gyventojų, socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyventojų, sergamumas (nauji atvejai) tuberkulioze 100 000 gyventojų, sergamumas (nauji atvejai ir recidyvai) tuberkulioze 100 000 gyventojų, susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų, darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų, mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo 100 000 gyventojų, mirtingumas dėl nukritimo 100 000 gyventojų, mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyventojų, mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyventojų ir tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.

Iš raudonosios zonos rodiklių sąrašo išsamiai analizuoti kaip prioritetinės Kelmės rajono gyventojų sveikatos problemos buvo pasirinktos trys reikšmės, kurios labiausiai atspindi rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašą:

- darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų;
- mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyventojų;
- mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyventojų.

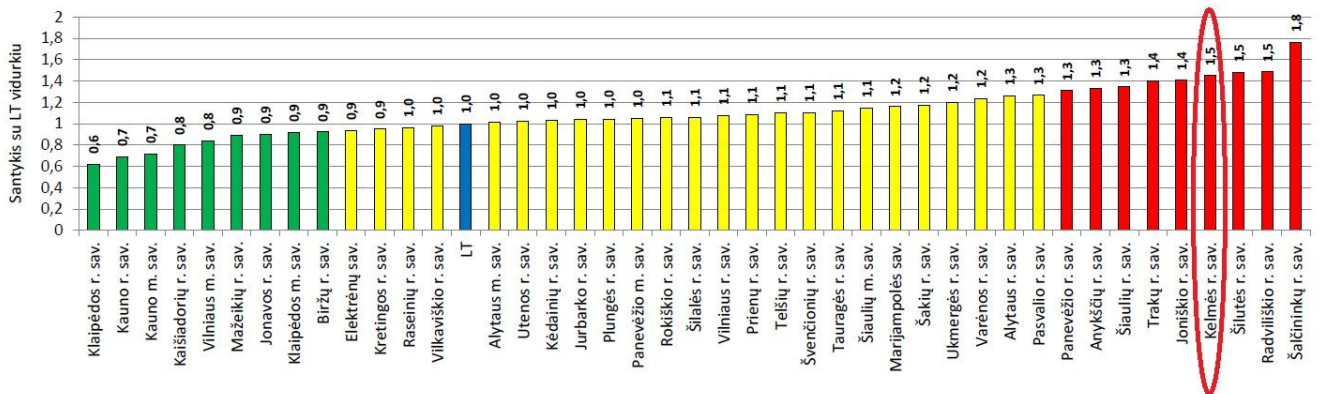
Strateginis Lietuvos sveikatos programos tikslas – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai.

3. SPECIALIOJI DALIS

3.1. Atrinktų rodiklių detali analizė ir interpretavimas

3.1.1. Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų

Antrasis Lietuvos sveikatos programos tikslas – sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką, taip pat kurti saugias darbo ir sveikas buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą. Įgyvendinant šį tikslą, būtina stengtis mažinti darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklį. Lietuvoje darbingo amžiaus gyventojų (nuo 18 m. iki pensinio amžiaus) 2017 metais buvo daugiau kaip 1,7 mln., iš jų 11 600 buvo pripažinti neįgaliais. Didžiausi rodikliai registruoti Šalčininkų r. (120,1/10 000 gyv.), Radviliškio r. (101,4/10 000 gyv.), Šilutės r. (101/10 000 gyv.) savivaldybėse. Mažiausi rodikliai vyravo Vidurio Lietuvoje (Kauno r. sav. – 46,9, Kauno m. sav. – 48,7, Kaišiadorių r. – 54,5/10 000 gyv.) (žr. 1 pav.).

1 pav. Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais 2017 m., skaičius 10 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto leidinys „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.“

2017 metais Kelmės rajono savivaldybėje darbingo amžiaus neįgalųjų rodiklis buvo – 99,0 atvejo, tenkančio 10 000 darbingo amžiaus gyventojų.

Per 2013–2017 metų laikotarpį, 713 Kelmės rajono darbingo amžiaus asmenų buvo pirmą kartą pripažintas neįgalumas. Analizuojant šį rodiklį didžiausias augimas stebimas 2017 metais (155 asmenys), mažiausias – 2014 metais (130 asmenų). Minėtas rodiklis nuo 2014 metų kasmet didėja. Tai rodo, kad Kelmės rajono savivaldybėje didėja darbingo amžiaus neįgalųjų skaičius.

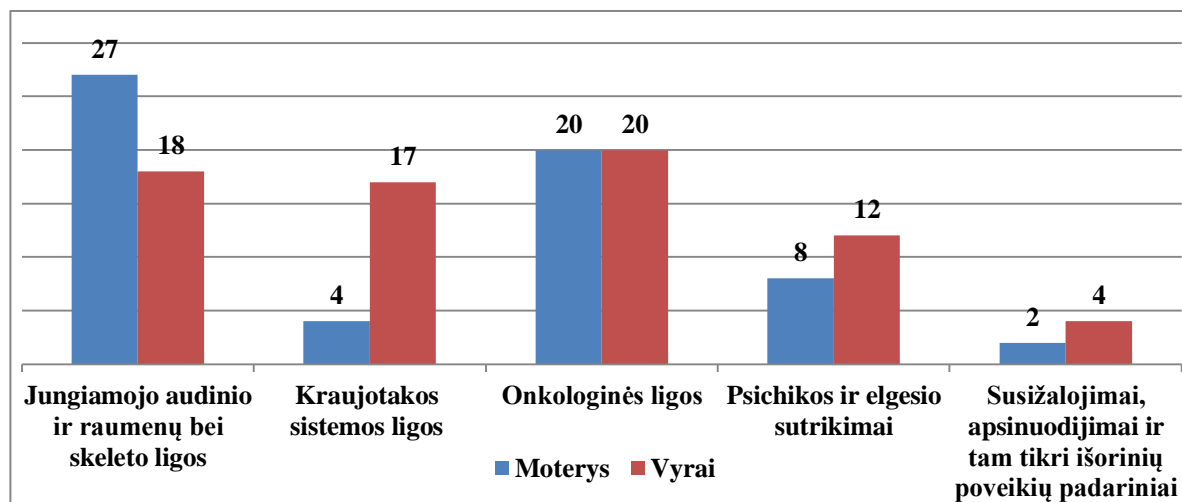
Neįgalumo nustatymo tarnybos duomenimis, Kelmės rajono savivaldybės darbingo amžiaus gyventojų pagrindinės neįgalumo nustatymo priežastys yra šios: jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligos, onkologinės ligos, kraujotakos sistemos ligos bei psichikos ir elgesio sutrikimai (žr. 2lentelę). 2017 metais Kelmės rajono savivaldybėje pirmą kartą pripažinti neįgaliais 155 darbingo amžiaus rajono gyventojai, iš jų 66 moterys ir 89 vyrai.

2 lentelė. Darbingo amžiaus Kelmės r. sav. gyventojų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius ir neįgalumo nustatymo pagrindinės priežastys 2013–2017 m., absoliutūs skaičiai

	Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius (asmenys)				
	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Iš viso	144	130	139	145	155
Tuberkuliozė	–	1	1	–	1
Piktybiniai navikai	28	25	28	28	40
Psichikos ir elgesio sutrikimai	16	19	24	22	20
Nervų sistemos ligos	13	9	12	8	5
Kraujotakos sistemos ligos	15	26	26	24	21
Jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligos	37	25	31	42	45
Sužalojimai, apsinuodijimai ir tam tikri išorinių poveikių padariniai	5	7	3	5	6
Profesinės ligos ir apsinuodijimai	–	–	–	–	–

Šaltinis: Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba.

2017 metais pagrindinės Kelmės rajono darbingo amžiaus moterų neįgalumo lygio nustatymo priežastys buvo šios: jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligos, onkologinės ligos, psichikos ir elgesio sutrikimai. Kelmės rajono darbingo amžiaus vyrų neįgalumo nustatymo priežastys – onkologinės ligos, jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligos taip pat kraujotakos sistemos ligos.

2 pav. Pagrindinės ligos darbingo amžiaus moterų ir vyrų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais Kelmės r. sav. 2017 m., absoliutūs skaičiai

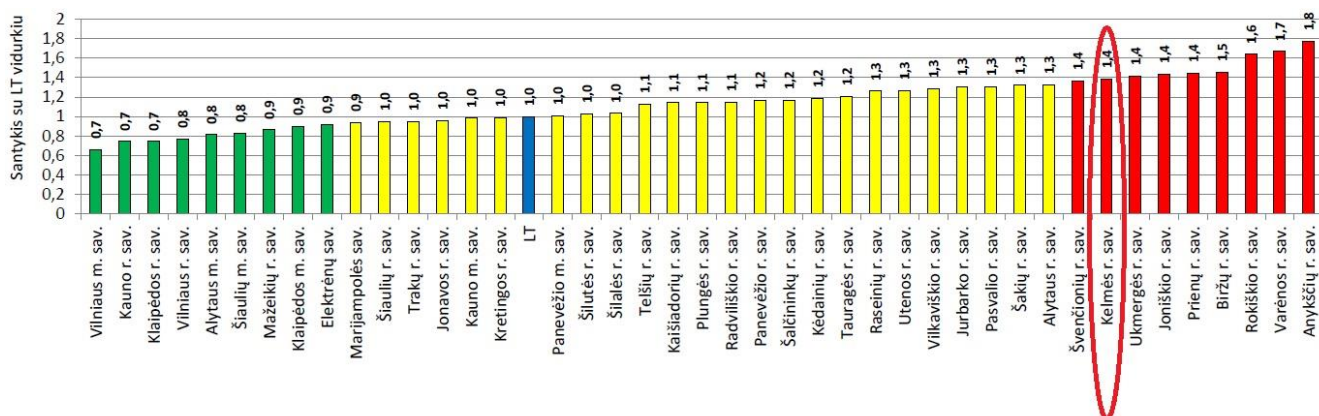
Šaltinis: Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba.

2 paveiksle matyti, kad 2017 metais Kelmės rajono darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais pagrindinės priežastys tiek moterų, tiek vyrų yra tos pačios, išskyrus tai, kad vyrai daugiau serga kraujotakos sistemos ligomis, o moterys psichikos ir elgesio sutrikimais.

3.1.2. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyventojų

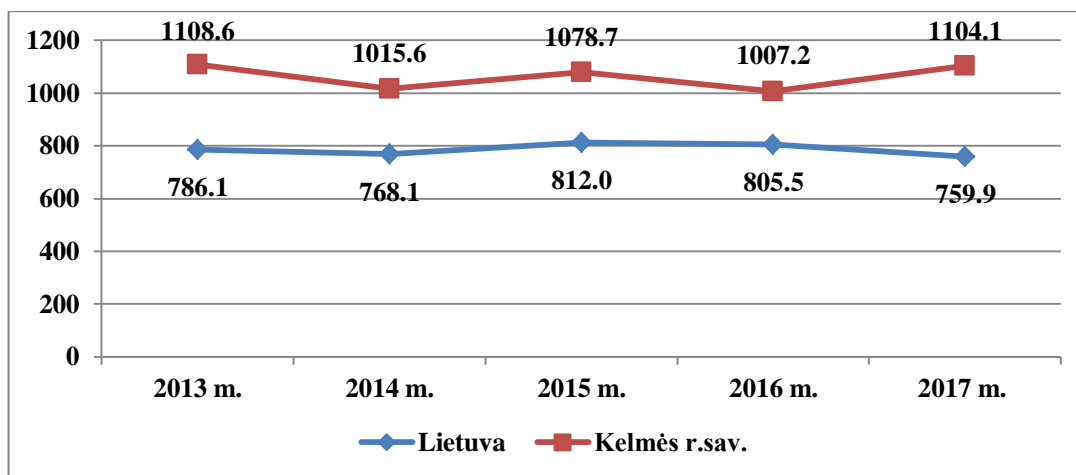
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Lietuvoje – jau daug metų aktuali problema. 2017 metais dėl šių priežasčių mirė 22 511 gyventojai (2016 m. – 23 103 gyventojai), iš jų 301 – Kelmės rajono savivaldybės gyventojas (2016 m. – 284 gyventojai). Kelmės rajono savivaldybėje rodiklio dėl mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų analizė yra būtina įgyvendinant LSP tikslą – „užtikrinti kokybiškesnę ir efektyvesnę sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius“, uždavinį – „stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“, drauge ieškant šios problemos priežasčių bei jos sprendimo būdų.

Didžiausias mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų, kaip ir 2016 m., išlieka Šalčininkų r. sav. (1063,6/100 000 gyv.) gyventojų, mažiausias – Vilniaus m. sav. gyventojų (626,7/100 000 gyv.) (žr. 2 pav.).

3 pav. Mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų 2017 m. rodiklis, 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto leidinys „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.“

Lietuvos higienos instituto pateiktais duomenis, matyti, kad Kelmės rajono gyventojų mirtingumo nuo kraujotakos ligų rodiklis 100 000 gyventojų per 2013–2017 metų laikotarpį išlieka didesnis už Lietuvos rodiklį. Lietuvoje didžiausias mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis 100 000 gyventojų užregistruotas – 2015 metais (812,00/100 000 gyv.), Kelmės rajone – 2014 metais (1396,1/100 000 gyv.). Mažiausi minėti rodikliai registruoti Lietuvoje buvo 2017 metais (759,9/100 000 gyv.), o Kelmės rajone – 2016 metais (1007,2/100 000 gyv.) (žr. 4 pav.).

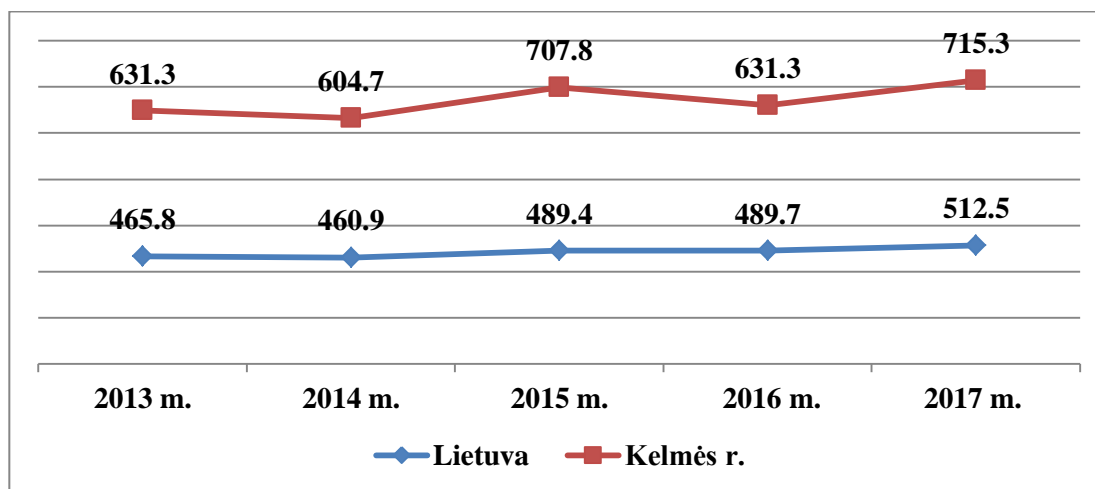

4 pav. Mirtingumo nuo kraujotakos ligų rodiklis, Lietuvos ir Kelmės r. savivaldybės, 2013–2017 m., 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centro leidinio „Lietuvos gyventojų sergamumas apskrityse ir savivaldybėse“ informacija

Analizuojant pastarųjų penkerių metų Kelmės rajono gyventojų mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklį, kasmet stebima rodiklio kaita. Lyginant su praėjusiu metų rodikliu, 2014 metais minėtas rodiklis sumažėjo 5,6 proc., 2015 metais didėjo 1,5 proc., o 2016 metais vėl sumažėjo beveik 1 procentu. 2017 metais, lyginant su 2016 metų rodikliu, Kelmės rajone mirtingumas nuo kraujotakos ligų didėjo 1,8 procentu.

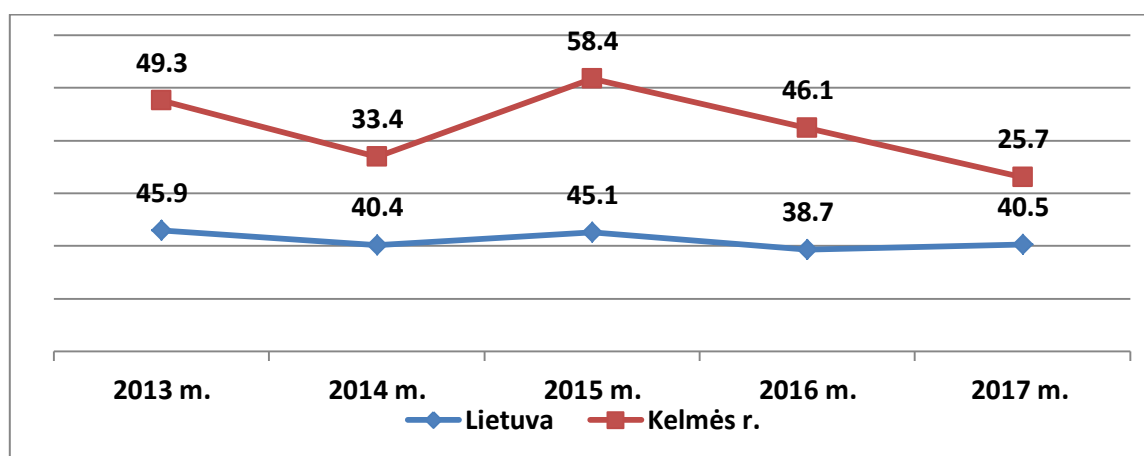
Siekiant detaliau išsiaiškinti mirtingumo rodiklių priežastis, buvo atliktas detalizuoto mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų (skleidimas pagal ligų grupes) Kelmės rajono rodiklių palyginimas su Lietuvos vidurkiu. Kelmės rajone mirtingumo nuo išeminės širdies ligos rodiklis 100 000 gyventojų per 2013–2017 metus visada išliko didesnis už Lietuvos vidurkį (žr. 5 pav.).

5 pav. Mirtingumo nuo išeminės širdies ligos rodiklis 2013–2017 m., 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos statistikos rodiklių sistema.

5 paveiksle matomi pozityvūs pokyčiai, Kelmės rajone mirusiųjų nuo išeminės širdies ligos rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, nuo 2013 metų iki 2015 metų mažėjo. Tačiau 2015 metais minėtas rodiklis didėjo ir buvo didžiausias per penkerių metų laikotarpį. Lyginant su 2016 metų rodikliu, 2017 metais Kelmės rajone mirtingumo nuo išeminių ligų rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, didėjo neženkliai.

Per 2013–2017 metus, mirusiųjų nuo miokardo infarkto rodiklis 100 000 gyventojų Lietuvoje išlieka beveik stabilus, Kelmės rajone minėtas rodiklis labiausiai kito (didėjo) 2015 metais. Lyginant su 2016 metų duomenimis, 2017 metais Kelmės rajono savivaldybėje mirtingumo nuo miokardo infarkto rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, sumažėjo iki 25,7/100 000 gyventojų (2016 m. – 46,1/100 000 gyv.), o Lietuvos minėtas rodiklis neženkliai didėjo – 40,5/100 000 gyventojų (2016 m. – 38,7/100 000 gyv.) (žr. 6 pav.).

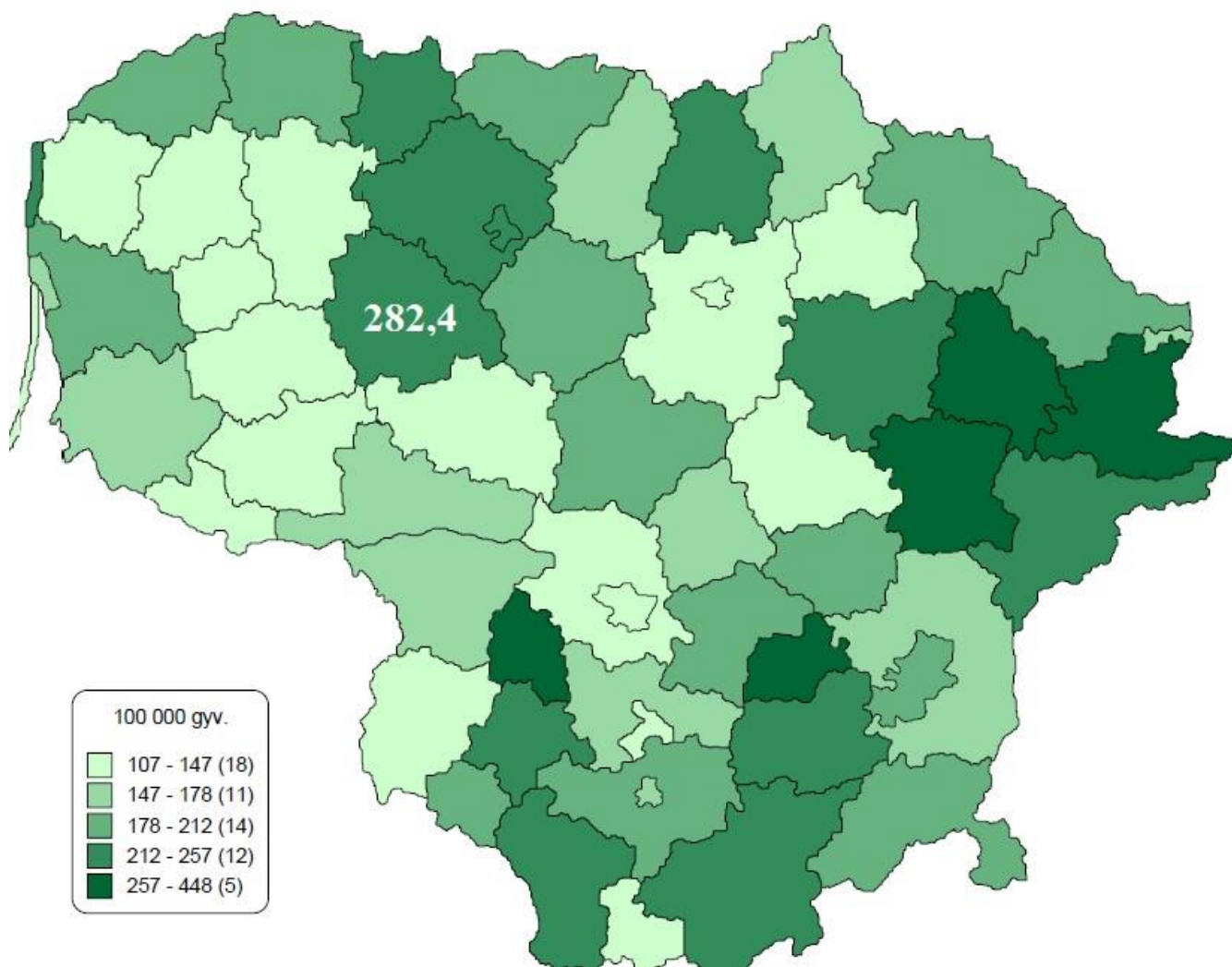
6 pav. Mirtingumo nuo miokardo infarkto rodiklis 2013–2017 m., 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos statistikos rodiklių sistema.

6 paveiksle matyti, kad per penkerių metų laikotarpį mažiausi mirtingumo nuo miokardo infarkto rodikliai, tenkantys 100 000 gyventojų, Kelmės rajono savivaldybėje buvo užregistruoti – 2017 metais, Lietuvoje – 2016 metais. Didžiausi minėti rodikliai užregistruoti Kelmės rajone – 2015 metais (58,4/100 000 gyv.), Lietuvoje – 2013 metais (45,9/100 000 gyv.). Džiugina, kad Kelmės rajono gyventojų mirtingumo nuo miokardo infarkto rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, nuo 2015 metų kasmet mažėja.

3.1.2. Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyventojų

Nuo cerebrovaskulinių ligų, kurioms priklauso smegenų infarktas, intracerebrinis kraujavimas, smegenų arterijų užsikimšimas ir kt. ligos, 2017 m. Lietuvoje mirė 5 368 žmonės (mirtingumo rodiklis – 189,8/100 000 gyv.) iš jų – 7 Kelmės rajono gyventojai (mirtingumo rodiklis – 282,4/100 000 gyv.).

Žemėlapyje matyti, kad didesnis mirtingumo rodiklis dėl šių priežasčių 100 000 gyventojų buvo Rytinėje Lietuvos dalyje (žr. 7 pav.).

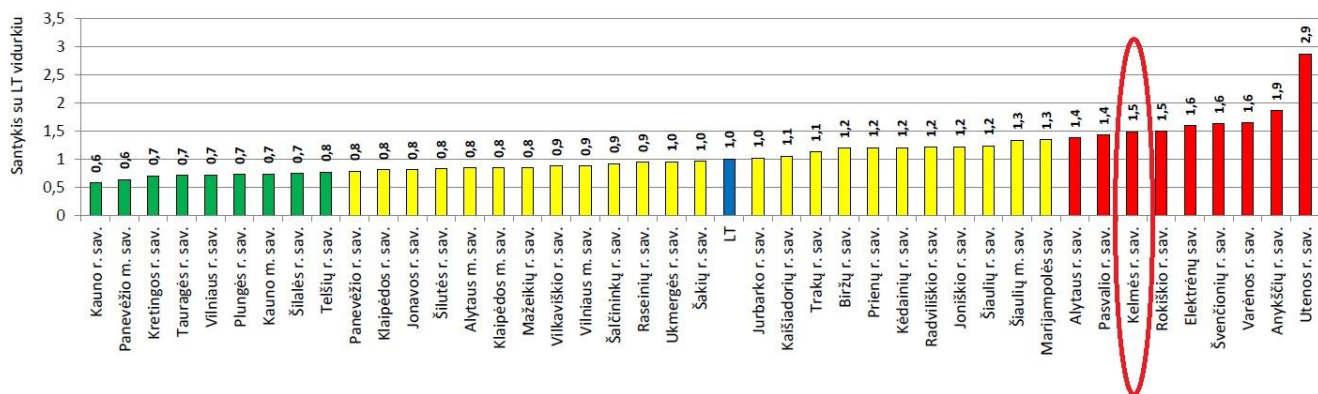

7 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras

7 paveiksle matyti, kad didesnis mirtingumo dėl šių priežasčių rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, buvo Utenos, Akmenės, Kelmės, Anykščių ir Švenčionių rajonų savivaldybėse. Utenos rajono savivaldybės minėtas rodiklis, net 3 kartus didesnis už Lietuvos rodiklį.

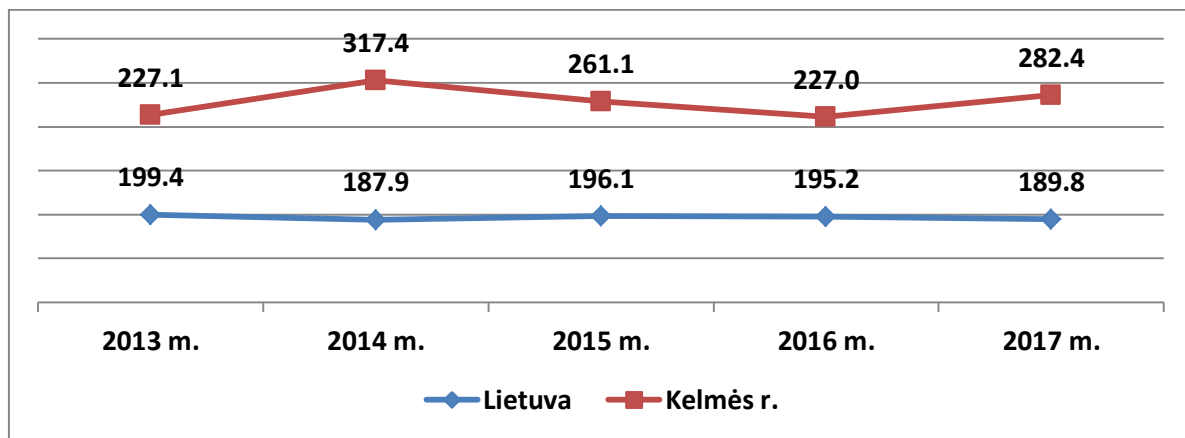
Mažiausi mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodikliai registruoti Panevėžio ir Kauno miestų, Kretingos, Telšių ir Tauragės rajonų savivaldybėse.

8 pav. Mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų 2017 m. rodiklis, 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto leidinys „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.“

Per 2013–2017 metus, mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, Lietuvoje išlieka beveik stabilus, Kelmės rajone minėtas rodiklis labiausiai kito (didėjo) 2014 metais. Lyginant su 2016 metų rodikliais, 2017 metais Lietuvoje mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis 100 000 gyventojų neženkliai mažėjo, Kelmės rajono savivaldybėje mirtingumo dėl šių priežasčių rodiklis neženkliai didėjo (žr. 9 pav.).

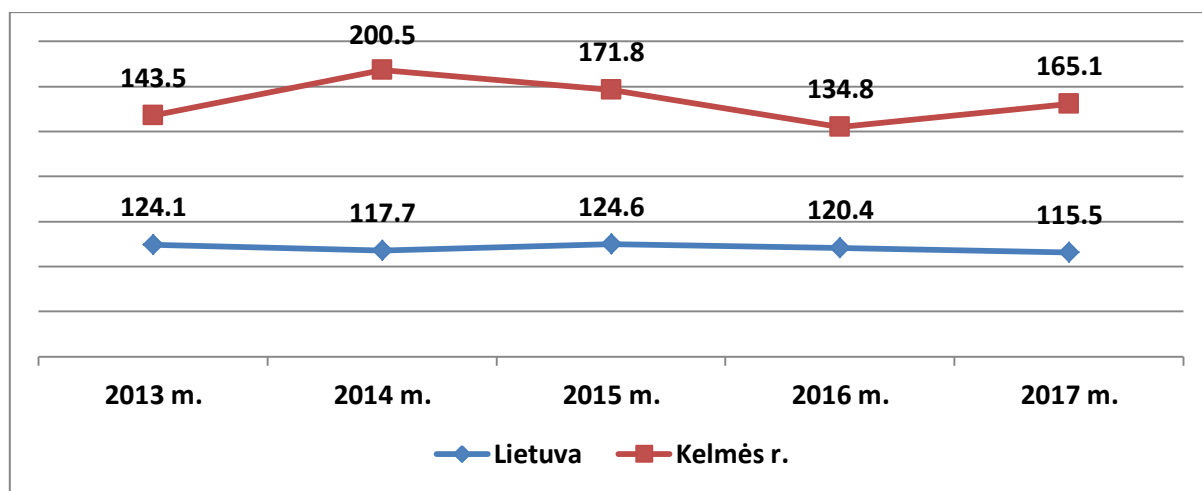

9 pav. Mirtingumo nuo cerebrovaskulinių rodiklis 2013–2017 m., 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos statistikos rodiklių sistema.

9 paveiksle matyti, kad 2017 metais Kelmės rajono savivaldybės mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I 60-I 69) 100 000 gyventojų – didesnis už Lietuvos rodiklį. Per 2013–2017 metus, mirtingumo nuo insulto rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, Lietuvoje kito neženkliai, Kelmės rajone mirtingumo dėl šių priežasčių rodiklis labiausiai kito (didėjo) 2014 metais. Lyginant su 2016 metų rodikliu, 2017 metais Lietuvoje mirtingumo nuo insulto rodiklis 100 000 gyventojų neženkliai mažėjo, tačiau Kelmės rajono savivaldybėje minėtas rodiklis neženkliai didėjo (žr. 10 pav.). Jeigu vertintume absoliučiais skaičiais, tai per penkerių metų laikotarpį Kelmės rajone

nuo cerebrovaskulinių ligų mirė 312 rajono gyventojų. 2017 metais dėl cerebrovaskulinių ligų mirė – 9, iš jų 7 moterys ir 2 vyrai.

Atsižvelgiant į tai, kad rajone demografinės senatvės koeficientas (pagyvenusių (60 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius, tenkantis šimtui vaikų iki 15 metų amžiaus) pasiekė 183, o Kelmės rajono gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė per tris metus pailgėjo 3,5 metais, absoliutūs skaičiai nėra dideli. Tačiau lyginat su Lietuvos rodikliais 100 000 gyventojų, mirtingumas yra didesnis (žr. 10 pav.).

10 pav. Mirtingumo nuo insulto rodiklis 2013–2017 m., 100 000 gyventojų
Šaltinis: Higienos instituto Lietuvos sveikatos statistikos rodiklių sistema.

10 paveiksle matyti, kad per penkerių metų laikotarpį Kelmės rajono gyventojų mirtingumo nuo insulto rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, išlieka didesnis už Lietuvos mirtingumo nuo insulto rodiklį.

4. IŠVADOS

4.1. Analizuojant ir interpretuojant Kelmės rajono gyventojų sveikatą apibūdinančius rodiklius nustatyta, kad probleminės sritys 2017 metais – *darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų, mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyventojų, mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyventojų.*

4.2. Trejus metus iš eilės Kelmės rajono darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklis 10 000 gyventojų – raudonoje zonoje. 2017 metų Kelmės rajono darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklis 10 000 gyventojų didesnis už minėtą Lietuvos rodiklį. 2017 metais Kelmės rajono savivaldybėje pirmą kartą pripažinti neįgaliais 155 darbingo amžiaus rajono gyventojai, iš jų 66 moterys ir 89 vyrai. Pagrindinės neįgalumo nustatymo priežastys – tai jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligos, onkologinės ligos, kraujotakos sistemos ligos bei psichikos ir elgesio sutrikimai.

4.3. Kraujotakos sistemos ligos tebėra pagrindinė mirties priežastis ne tik Lietuvoje, bet ir Kelmės rajone. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų užima pirmąją vietą tarp visų mirties priežasčių. Todėl mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Lietuvoje ir Kelmės rajone jau daug metų aktuali problema. Per 2013–2017 metus Kelmės rajono savivaldybėje nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 1 543 rajono gyventojai, t. y. vidutiniškai per metus miršta daugiau kaip 300 rajono gyventojų. 2017 metais Kelmės rajono savivaldybėje mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis sudarė 58,7 proc. , t.y. daugiau nei pusę mirusiųjų rajono gyventojų, mirė nuo kraujotakos sistemos ligų. 2017 metais Kelmės rajono moterų (179 atv.) mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų buvo didesnis nei vyrų (122 atv.).

4.4. 2017 metų Kelmės rajono gyventojų mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis, tenkantis 100 000 gyventojų, didesnis už Lietuvos mirtingumo dėl šių priežasčių rodiklį. Per penkerių metų laikotarpį Kelmės rajone nuo cerebrovaskulinių ligų mirė – 312 rajono gyventojų. Per 2017 metus dėl cerebrovaskulinių ligų mirė – 9 Kelmės rajono gyventojai, iš jų 7 moterys ir 2 vyrai.

5. REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į šioje ataskaitoje išskirtas problemines prioritetas Kelmės rajono savivaldybės sveikatos sritis, būtina organizuoti sveikatos stiprinimo priemonės.

5.1. Siekiant sumažinti darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą pripažintas neįgalumas, rodiklį, būtina:

- gerinti dirbančiųjų žmonių sveikatą – tikslinga nuolat organizuoti, vykdyti bei tęsti sveikatos stiprinimo veiklas, apimančias fizinį aktyvumą, sveikos mitybos temas bei informaciją apie žalingų įpročių poveikį sveikatai;
- informuoti Kelmės rajono savivaldybės bendruomenę apie Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis finansuojamas ir vykdomas profilaktines programas, kurios skirtos onkologinių susirgimų, širdies ir kraujagyslių ligų prevencijai, bei įtraukti į jas.

5.2. Siekiant mažinti Kelmės rajono gyventojų mirtingumą nuo kraujotakos sistemos ir cerebrovaskulinių ligų būtina stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją:

- didinti gyventojų informuotumą apie širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos asmenų atrankos prevencinės priemonių programos vykdymą;
- skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti širdies ir kraujagyslių ligų rizikos grupės asmenų sveikatos stiprinimo programoje;
- skatinti asmens sveikatos priežiūros įstaigas glaudžiau bendradarbiauti su visuomenės sveikatos biuru, ypač prevencinių programų vykdyme;
- informuoti apie kraujotakos sistemos ligas, jų rizikos veiksnius bei profilaktikos priemones – reguliariai tikrintis kraujo spaudimą, cholesterolio kiekį kraujyje, palaikyti normalų kūno masės indeksą;
- organizuoti sveikatinamo renginius (seminarai, konferencijos, akcijos, mankštos, šiaurietiško ėjimo užsiėmimai ir kt.), skatinti rinktis sveikatai palankius maisto produktus, atsisakyti žalingų įpročių, išmokti valdyti stresą.